

Romantyzm

Adam Mickiewicz: *Oda do młodości*, wybrane ballady, w tym *Romantyczność*,
Konrad Wallenrod, *Dziady* cz. II, *Dziady* cz. III, *Pan Tadeusz*

Juliusz Słowacki: *Kordian*, *Balladyna*, wybrane wiersze, w tym *Grób*
Agamemnona (fragmenty), *Testament mój*

Cyprian Kamil Norwid: wybrane wiersze

Zygmunt Krasiński: *Nie-boska komedia*

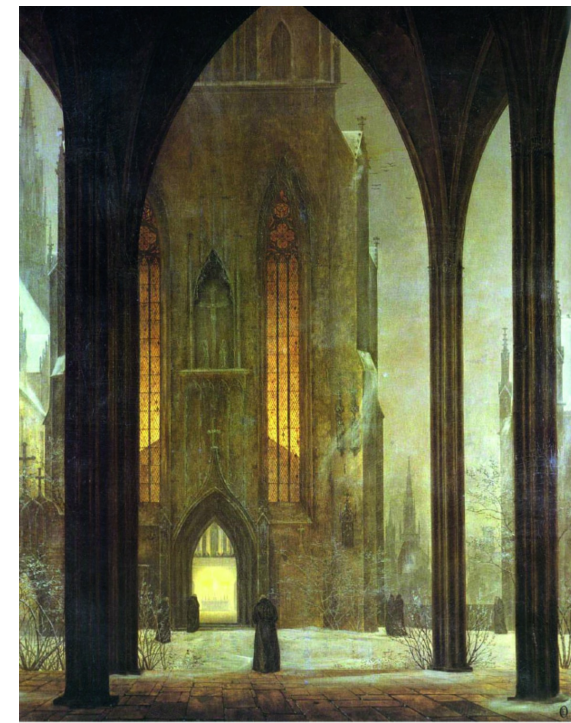
NAZWA

Nazwy „romantyzm” używa się na określenie prądu ideowo-artystycznego obejmującego literaturę, sztukę i filozofię 1. poł. XIX w.

Pojęcie to jest niezwykle pojemne znaczeniowo i trudne do jednoznacznego zdefiniowania, ponieważ odnosi się do różnych zjawisk obecnych wówczas w kulturze i obyczajowości.

Wywodzi się od słowa „romantyczny” (ang. *romantic*, fr. *romantique*), które pojawiło się w 2. poł. XVIII stulecia w Anglii na opisanie malowniczości pejzażu. Nieco później wyrazem tym zaczęto nazywać cechy osobowości, takie jak: wrażliwość, uczuciowość, marzycielskość, skłonność do melancholii, poddawanie się sile wyobraźni. Na przełomie XVIII i XIX w. słowa „romantyczny” coraz częściej używano na określenie nowatorskiej poezji, której twórcy traktowali swoje dzieła jako wytwór natchnienia, wizji, marzenia.

- **Ludowość**; twórczość ludowa – według klasyków – nie zasługiwała na miano sztuki, natomiast dla romantyków stanowiła ważne źródło inspiracji; opowieści, pieśni, baśnie, legendy zachwycały świeżością formy i szczerością treści; postaci z ludu, ich wierzenia i zasady moralne stawały się kanwą wielu utworów; romantyków fascynowała ludowa wizja świata, obejmująca łączność ze sferą ducha i z naturą.
- **Twórczość Williama Szekspira** oraz pojawiające się w niej pierwiastki metafizyczne i fantastyczne; szesnastowieczny dramaturg wprowadził do swoich utworów świat duchów i postaci fantastycznych, kreował nastrój niezwyklej tajemniczości; jego bohaterowie byli targani namiętnościami i przeżywali dylematy moralne; niektóre cytaty z twórczości Szekspira romantycy przywoływali jako motta.
- **Mitologia**, zwłaszcza ludów Północy – germańska i skandynawska; dla romantyków mity były nie tylko fascynującymi, magicznymi opowieściami, ale przede wszystkim źródłem głębokiej prawdy o świecie i człowieku.
- **Człowiek „czujący”**; bohater obdarzony szczególną wrażliwością, wolny od ograniczeń narzucanych przez edukację i konwenanse, przedstawiciel prostego ludu, dziecko, szaleniec, poeta.
- **Natura**; romantycy chętnie podkreślali potęgę i malowniczość natury, fascynował ich zwłaszcza mroczny, mglisty pejzaż północnej Europy; naturę pojmowali jako żywy, czujący byt.
- **Zainteresowanie historią** wynikało u romantyków z niezgody na rzeczywistość i panujące w niej prawa; twórcy zwrócili się ku historii, zwłaszcza ku niedocenianym dotąd mrocznym wiekom średnim oraz sztuce gotyckiej, która fascynowała niezwykłością i tajemniczością; nawiązywali też do dziejów narodowych.

Ernst Ferdinand Oehme (czyt. yme), *Katedra w zimie*, 1821, olej na płótnie, 127 × 100 cm, Galeria Nowych Mistrzów, Drezno

XIX w.

1811-20

1821-30

1831-40

1841-50

1851-60

1861-70

1871-80

1881-90

Aleksander Fredro (1793-1876)

Adam Mickiewicz (1798-1855)

Juliusz Słowacki (1809-1849)

Zygmunt Krasiński (1812-1859)

Cyprian Norwid (1821-1883)

- 1822 - wydanie *Ballad i romansów* Adama Mickiewicza
- 1823 - wydanie II i IV części *Dziadów* Adama Mickiewicza
- 1828 - wydanie *Konrada Wallenroda* Adama Mickiewicza
- 1832 - wydanie III części *Dziadów* Adama Mickiewicza
- 1834 - wydanie *Kordiana* Juliusza Słowackiego i *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza
- 1835 - wydanie *Nie-Boskiej komedii* Zygmunta Krasińskiego
- wydanie *Lilli Wenedy* Juliusza Słowackiego - 1840
- 1851 - wydanie *Promethidiona* Cypriana Norwida

Piotr Michałowski (1800-1855)

Jan Nepomucen Głowacki (1802-1847)

Fryderyk Chopin (1810-1849)

Stanisław Moniuszko (1819-1872)

- 1815 - utworzenie Królestwa Polskiego
- 1817 - utworzenie Towarzystwa Filomatów na Uniwersytecie Wileńskim
- 1830-1831 - powstanie listopadowe
- powstanie wielkopolskie - 1848
- 1846 - powstanie krakowskie i rzeź galicyjska
- 1863-1864 - powstanie styczniowe

sztandar z powstania listopadowego

Bohater romantyczny

- Indywidualista
- Poeta
- Buntownik, skłócony ze światem
- Samotnik, wyalienowany ze społeczeństwa
- Chory na weltschmerz
- Patriota
- Wędrowiec, pielgrzym, homo viator
- Nieszczęśliwie zakochany
- Szalony
- Ma skłonności samobójcze
- Mesjanizm
- Mistycyzm
- Oniryzm
- Profetyzm
- Prometeizm
- Ludowość
- Tyrteizm
- Wallenrodyzm

Adam Mickiewicz – Oda do młodości

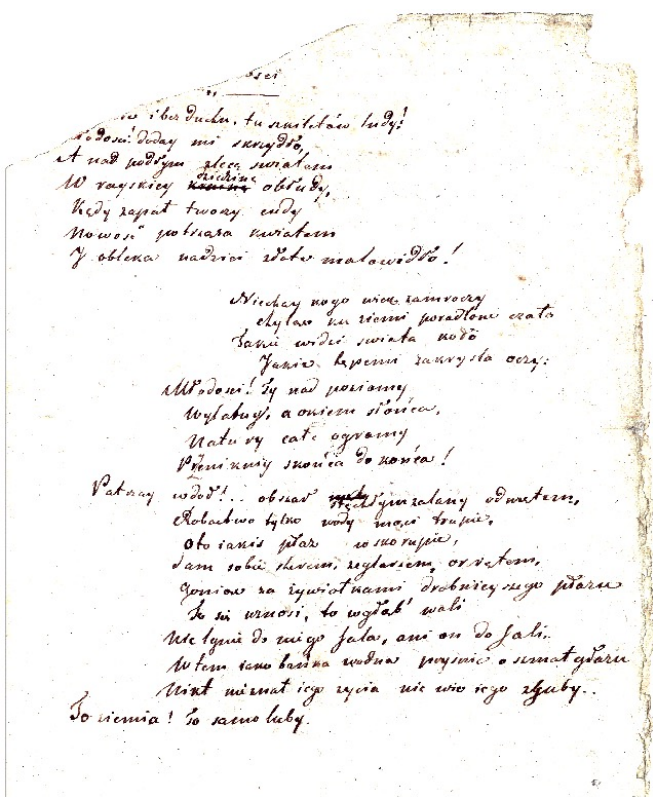
Napisana w 1820 r. i uznana za manifest młodego pokolenia romantyków.

MŁODOŚĆ – najwyższa wartość

- Wzbija się ponad ziemię, wlatuje (nawiązanie do Icara) w przeciwieństwie do starości;
- Patrzy na świat z góry, widzi wszystko;
- Jest świadectwem braterstwa, pomaga ludziom współpracować w grupie dla zmiany świata;
- Młodość pozwala walczyć ze słabościami, poświęcać się, przekraczać granice swoich możliwości;
- Młodość to miłość do świata.

oda

gatunek wywodzący się z greckiej liryki chóralnej; utwór wierszowany o charakterze pochwalnym lub dziękczynnym, opiewający wybitną postać, doniosłe wydarzenie czy wzniosłą ideę, utrzymany w patetycznym stylu, często z elementami hiperbolizacji (wyolbrzymienia); istotną rolę odgrywają w odzie motywy mitologiczne; gatunek popularny w literaturze oświecenia

Adam Mickiewicz - Romantyczność

Powstała w 1821 r. Jest dyskusją idei klasycznych i romantycznych

Karusia, bohaterka romantyczna, rozmawia z duchem ukochanego Jasieńka. Obserwujący ją ludzie dzielą się na tych, którzy wierzą w widzenie ducha (tłum, narrator) i tych, którzy oskarżają ją o szaleństwo (starzec)

Ballada – gatunek

To gatunek synkretyczny: łączy cechy **epiki**, **liryki** i **dramatu**. Na epicki wymiar składają się: **fabuła osnuta najczęściej wokół sensacyjnego wydarzenia (tragiczna śmierć, uwiedzenie) oraz obecność narratora**, który w subiektywny sposób relacjonuje historię. Utwory mają **udramatyzowaną, dialogową formę**, cechuje je **liryczna nastrojowość oraz wierszowana budowa**.

Inne ballady: *Świtezianka, Świtez, Lilie, Pani Twardowska, Rybka, Powrót taty*

Konrad Wallenrod

Adam Mickiewicz

1828 – wydanie; napisane w Petersburgu

POWIEŚĆ POETYCKA

1. Fabuła pisana wierszem, poemat epicki.
2. Fabuła jest fragmentaryczna i często chaotyczna pod względem chronologii.
3. Zaangażowany uczuciowo narrator.
4. Historyczne tło wydarzeń.

„Dovete adunque sapere come sono due generazioni da combattere..... bisogna essere **volpe** e **leone**.”

Machiavelli

[Macie bowiem wiedzieć, że są dwa sposoby walki... trzeba być **lisem** i **lwem**]

Cytat pochodzi ze słynnego traktatu filozoficznego „Książę”.

Makiawelizm

Najważniejszym celem w polityce jest racja państwa. Aby ją osiągnąć można korzystać z wszelkich dostępnych środków (także np. podstęp i okrucieństwo). Synonim bezwzględnej postępowania w myśl hasła „cel uświęca środki”.

Główny bohater utworu musi dokonać wyboru między wiernością etosowi rycerskiemu a podstępą walką z potężnym przeciwnikiem (**wallenrodyzm**). Aby wypełnić patriotyczny obowiązek, decyduje się poświęcić osobiste szczęście. Konrad Wallenrod to niejednoznaczna postać, która musi ukrywać nie tylko prawdziwą tożsamość, ale także prawdziwe uczucia. Fabuła utworu została oparta na losach autentycznych postaci historycznych i wzbogacona wydarzeniami fikcyjnymi. Zastosowany w utworze **kostium historyczny** był zgodny z estetyką romantyczną, a jednocześnie zawierał aluzję do sytuacji Polski zniewolonej przez zaborców. Mickiewicz, podobnie jak inni poeci romantyczni, odnalazł w odległej przeszłości problemy, które dotyczyły także czasów mu współczesnych.

NAJWAŻNIEJSI BOHATEROWIE

Konrad Wallenrod / Walter Alf	porwany przez Krzyżaków Litwin, który zaprzysiągł im zemstę
Halban	stary pieśniarz, przyjaciel i doradca głównego bohatera
Kiejstut	ostatni pogański książę litewski, rządził w XIV w.
Aldona	córka Kiejstuta, żona Waltera Alfa
Winrych	postać historyczna, Winrich von Kniprode, wielki mistrz zakonu krzyżackiego w latach 1352–1382

1. Część I - „Obiór”

- a) Zgromadzenie komturów Zakonu Krzyżackiego w Marienburgu (Malborku) celem wyboru nowego mistrza Zakonu.
- b) Kandydatura Konrada Wallenroda - tajemniczego cudzoziemca. Przedstawienie.

2. Część II

- a) Modlitwa o pomoc we właściwym wyborze wielkiego mistrza. Udanie się części obradujących na spoczynek.
- b) Podjęcie przez Krzyżaków (zgodnie z sugestią Halbana) decyzji o powierzeniu Wallenrodowi godności Wielkiego Mistrza Zakonu Krzyżackiego. Odejście rycerzy na spoczynek.
- c) Pieśń Halbana o zamkniętej w wieży pustelnicy - Litwince, która zakochała się w cudzoziemcu.

3. Część III

- a) Odwlekanie przez Konrada jako nowego mistrza Zakonu decyzji o rozpoczęciu walk z Litwą.
- b) Niezadowolenie Krzyżaków z narzuconych przez Wallenroda rygorów dotyczących przestrzegania reguł życia zakonnego - modlitwy, wyrzeczeń, postów, umiłowania cnót, w tym cnoty pokoju.
- c) Tęskna pieśń pustelnicy o własnym losie, miłości do rycerza i cierpieniach z tym związanych.
- d) Nocna rozmowa kochanków - Konrada z Pustelnicą - o trudach wzajemnej miłości, pustelniczym życiu kochanki i dokonany przed laty wyborze Konrada polegającym na przedkładaniu dobra ojczyzny nad osobiste szczęście u boku ukochanej. Wyznanie Konrada: spotkania z kochanką - przyczyną odwlekania rozpoczęcia walk z Litwą.

4. Część IV - „Uczta”

a) Przybycie gości na ucztę w święto patrona Zakonu. Obecność wśród gości litewskiego księcia Witolda.

b) Przepędzenie przez znudzonego ucztą Konrada włoskiego śpiewaka-pochlebcy.

c) Występ litewskiego wajdeloty.

„**Pieśń wajdeloty**”: wspomnienie Litwy, czyhających na nią zagrożeń oraz wypomnienie grzechów zdrajcom narodowym.

„**Powieść wajdeloty**” opowiadająca dzieje młodego Litwina:

* porwanie go w dziecięcym okresie życia w niemiecką niewolę i nadanie nowego imienia i nazwiska – Walter Alf,

* budzenie się w młodości uczuć patriotycznych i pragnienia zemsty pod wpływem pieśni starego Litwina,

* ucieczka Waltera i pieśniarza do wojsk litewskich,

* pobyt na dworze litewskiego księcia Kiejstuta, wielka miłość i małżeństwo z córką Kiejstuta – Aldoną,

* klęski Kiejstuta i Waltera w bitwach z Zakonem,

* postanowienie Waltera o porzuceniu szczęścia rodzinnego na rzecz podstępnej walki w obronie ojczyzny

* rozstanie małżonków

d) Gwałtowna reakcja Konrada Wallenroda na słowa pieśni i wykonanie przez niego **ballady „Alpuhara”** opowiadającej o podstępnym czynie wodza Maurów – Almanzora polegającym na zarażeniu hiszpańskich rycerzy dżumą.

5. Część V „Wojna”

- a) Zerwanie przez Witolda układu z Zakonem Krzyżackim.
- b) Coraz bardziej natarczywe domaganie się przez rycerstwo krzyżackie wojny z Litwą.
- c) Rozpoczęcie walk niemiecko-litewskich.
- d) Nieumiejętne prowadzenie wojny przez Konrada będące przyczyną klęski Zakonu.
- e) Tajne wydanie wyroku śmierci na mistrza - zdrajcę.

6. Część VI „Pożegnanie”

- a) Rozmowa Konrada z Pustelnicą o dokonaniu przez niego zemsty na Krzyżakach ujawniająca prawdziwą tożsamość małżonków: Konrad Wallenrod to Walter Alf, a Pustelnica to córka Kiejstuta - Aldona, żona Waltera Alfa.
- b) Prośby Waltera o opuszczenie przez żonę wieży i wspólną ucieczkę na Litwę. Odmowa Aldony związanej przysięgą przed Bogiem.
- c) Pożegnanie małżonków.
- d) Zobowiązanie Halbana, by po śmierci Wallenroda udać się na Litwę w celu głoszenia w pieśni jego bohaterskich czynów.
- e) Samobójcza śmierć Konrada przez wypicie trucizny.
- f) Niemal równoczesna śmierć Aldony.

wallenrodyzm

oznacza postawę człowieka, którego obok cech typowych dla każdego bohatera romantycznego (takich jak indywidualizm, samotność, poświęcenie dla idei, duma, a nawet pycha, nieszczęśliwa miłość, bunt, gwałtowność, silne namiętności, emocjonalność samobójcza śmierć i inne), charakteryzuje specyficzny sposób postępowania dla jej dobra. Bohater taki walczy w imieniu słusznych i szlachetnych wartości (jakimi niewątpliwie są miłość do ojczyzny, patriotyzm), ale posługuje się w swej walce środkami nieetycznymi, haniebnymi moralnie, jak podstęp, kłamstwo czy zdrada.

Dziady II

Adam Mickiewicz

WYJAŚNIENIE TYTUŁU

Dziady to, jak pisał Mickiewicz w przedmowie do dramatu, **stary pogański obrzęd ludowy ku czci przodków, kultywowany przez pospólstwo na terenach Litwy, Prus, Białorusi**. Chłopi przynosili na groby zmarłych poświęcone przez kapłana potrawy i napoje, **pragnąc jadłem i śpiewami przynieść ulgę душom, które nie dostały się do nieba**. Ze względu na **pogański charakter** obrzęd był odprawiany **w konspiracji, w odludnych miejscach, o późnej porze, często w zamkniętych kaplicach**. Nazywano go też „uczta kozła”, bo obrzędem przewodniczył człowiek zwany **koźlarzem (guślarzem)**.

MOTTO

Motto II cz. Dziadów pochodzi z dramatu *Hamlet* Williama Szekspira: *Są dziwy w niebie i na ziemi, o których ani śniło się waszym filozofom* (czyli: w świecie dzieją się nadprzyrodzone zjawiska, których nie da się wyjaśnić rozumowo). Utwór Mickiewicza zgodnie z mottem łączy w sobie elementy świata realnego (konkretne miejsce akcji, postacie Guślarza, Starca, wieśniaków) i fantastycznego (pojawiające się zjawy). Motto zapowiada tematykę utworu.

► Jak osiągnąć pełnię człowieczeństwa?

Dusze, które przybywają na dziady, przekazują ważne prawdy moralne, pouczenia dla żyjących. Według tych prawideł **pełnię człowieczeństwa może osiągnąć osoba, która w życiu doświadcza pełnego wachlarza uczuć – doznaje szczęścia i beztroski, ale nie jest jej obce cierpienie, troska o drugiego człowieka**. Dowodem na to jest los dzieci, których życie składało się z samych przyjemności. Nie doznały cierpienia, dlatego nie mogły osiągnąć szczęścia w niebie. Nie wolno również być okrutnym i nieczułym na niedolę drugiego człowieka. Widząc potrzebujących, należy im pomóc, wesprzeć. Postępowanie Złego Pana, przez którego potrzebujący schronienia, głodni i biedni ludzie umierali, sprawiło, że jego dusza będzie

Dziady II

PLAN WYDARZEŃ

1. Rozpoczęcie obrzędu dziadów.
2. Wezwanie duchów lekkich (spalenie garści kądzieli) – pojawienie się duchów Józia i Rózi.
3. Pouczenie wygłoszone przez duchy lekkie.
4. Wezwanie duchów ciężkich (zapalenie kotła wódki) – pojawienie się widma Złego Pana.
5. Opowieść Kruka o okrucieństwie pana.
6. Opowieść Sowy o bezlitosnym panu.
7. Pouczenie i przestroga, jaką wypowiada widmo Złego Pana przed zniknięciem.
8. Wezwanie duchów pośrednich (spalenie poświęconego wianka) – pojawienie się ducha Zosi.
9. Pouczenie wygłoszone przez ducha Zosi.
10. Koniec dziadów (rzucenie garści soczewicy i maku w każdy róg kaplicy). Przybycie tajemniczego Widma (punkt kulminacyjny).
11. Wyprowadzenie Pasterki, za którą podąża milczące Widmo.

Duchy	Przedstawienie	Przeestroga i pouczenie moralne
Józio i Rózia duchy lekkie – aniołki	<p>Przywołane przez zapalenie garści kądzieli.</p> <p>Wina: nie doznały w życiu cierpienia, troski, bólu.</p> <p>Proszą o dwa ziarenka gorczycy.</p> <p>Kara: nie mogą dostać się do nieba, dręczą je smutek i trwoga.</p>	<p><i>Kto nie doznał gorczy ni razu, Ten nie dozna słodyczy w niebie.</i></p> <p>By móc dostać się do nieba, należy doświadczyć pełni człowieczeństwa – przeżyć radości, ale też smutki, ból.</p>
Widmo Złego Pana duch ciężki	<p>Przywołany przez zapalenie wódki w kotle.</p> <p>Wina: był okrutny, bezduszny, nie miał wyrzutów sumienia. Dla swoich poddanych nie miał litości, odpowiada za ich śmierć.</p> <p>Prosi o miarkę wody i dwa ziarenka pszenicy.</p> <p>Kara: cierpi męki wiecznego głodu i pragnienia – Chór ptaków nocnych (dusze pokrzywdzonych osób) wyszarpuje mu jedzenie nawet z ust.</p>	<p><i>Kto nie był ni razu człowiekiem, Temu człowiek nic nie pomoże.</i></p> <p>Pełnię człowieczeństwa osiąga ten, kto jest litościwy i wrażliwy na ludzką krzywdę, biedę, kto potrafi pomóc bliźniemu w potrzebie. Osoba, która nie zna litości, nie jest miłosierna, nie może znaleźć się w niebie.</p>
Zosia – dziewczyna ze wsi duch pośredni	<p>Przywołana przez zapalenie wianka ze święconego ziela.</p> <p>Wina: Nie zaznała troski ani prawdziwego szczęścia, nie poznała prawdziwej miłości – pogardzała nią. Żyła marzeniami, nie dbając o realny świat.</p> <p>Prosi o pomoc w dotknięciu ziemi stopami.</p> <p>Kara: błąka się gnana przez wiatr, w zawieszeniu między ziemią a niebem, męczy ją metafizyczna pustka i nuda.</p>	<p><i>Kto nie dotknął ziemi ni razu, Ten nigdy nie może być w niebie.</i></p> <p>Nie można pogardzać miłością. Zosia nie szanowała uczuć chłopców, gardziła nimi. Wolała żyć marzeniami, nie doświadczyła prawdziwej miłości – prawdziwego szczęścia, ale i troski o drugą osobę. Osoba, która nie potrafiła żyć rzeczywistością, nie może znaleźć się w niebie.</p>

Dziady III

Adam Mickiewicz

Historyczne inspiracje „Dziadów” cz. III

1. Wileński **proces filomatów i filaretów**, zorganizowany i przeprowadzony przez carskiego urzędnika **Mikołaja Nowosilcowa** w latach 1823–1824. Podejrzanych **uwięziono w wileńskich klasztorach, osądzono i uznano winnymi spiskowania przeciw Rosji**. Zostali zmuszeni do wyjazdu z polskich guberni, gdzie mogliby „szerzyć nierozsądny nacjonalizm polski”, w tym Mickiewicza i jego najbliższych przyjaciół, tworzących Towarzystwo Filomatów. Wielu skazano na pobyt w głębi Rosji, niektórych na uwięzienie w twierdzy lub zesłanie.
2. Doświadczenia **klęski powstania listopadowego** (1830) oraz jej konsekwencje dla polskiego narodu, zwłaszcza polityczne **represje wobec młodzieży**.
3. Podróż po Rosji, którą Mickiewicz odbył w latach 1824–1829. Był wówczas świadkiem wybuchu i upadku rosyjskiego **powstania dekabrystów**.

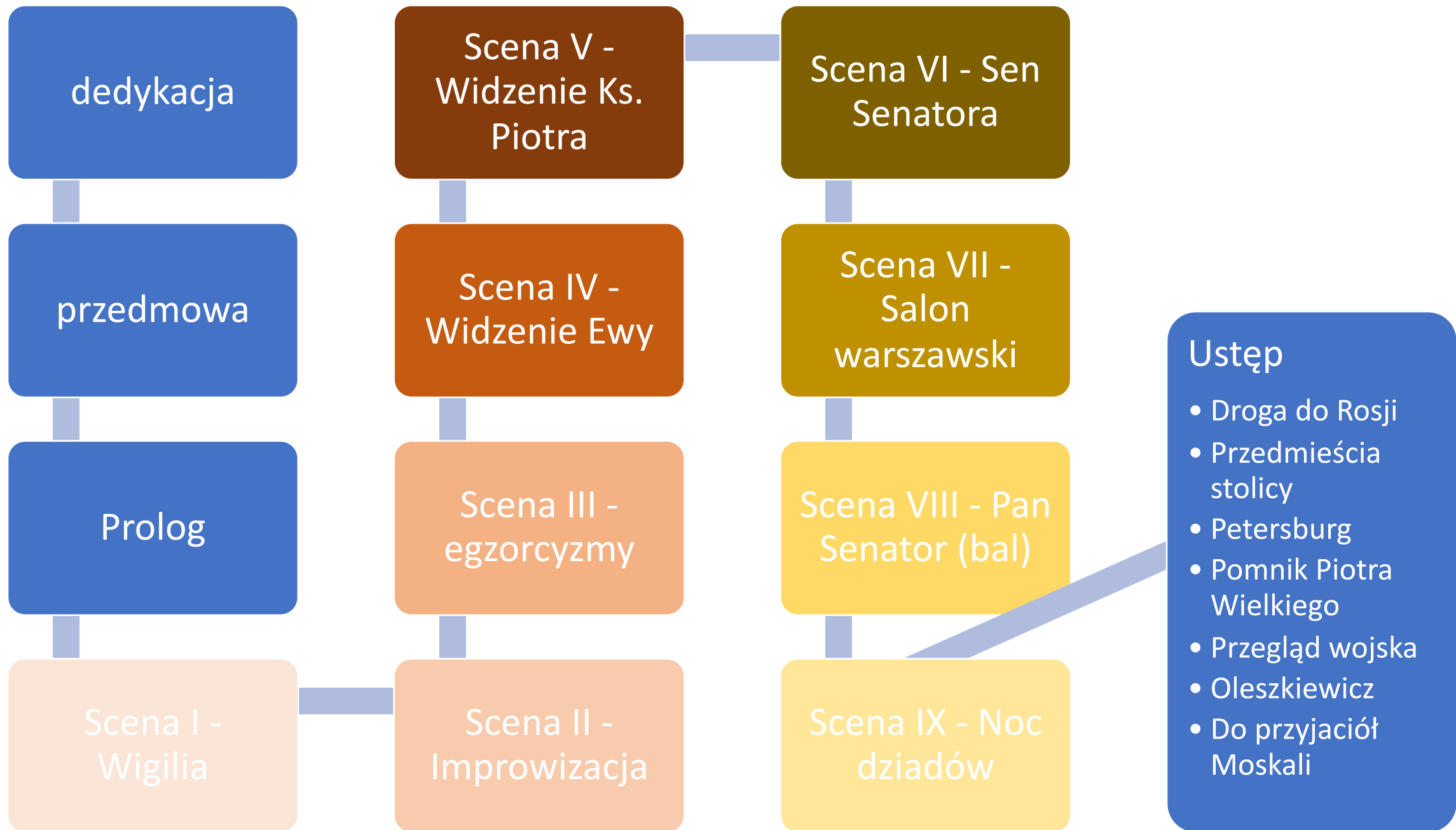
Wydarzenia dramatu rozgrywają się w autentycznych miejscach. Sceny więzienne dzieją się w zamienionym na więzienie klasztorze bazylianów w Wilnie (do dziś można oglądać w nim pomieszczenie zwane celą Konrada). Następnie akcja toczy się: w domku pod Lwowem, w warszawskim salonie, na balu w Wilnie, na wiejskim cmentarzu. Ustęp zaś ukazuje obrazy z imperium rosyjskiego, odnajdziemy w nim opisy znanych miejsc Petersburga.

Na cykl wielkiego dramatu narodowego, jakim są „Dziady”, składają się trzy części połączone osobą bohatera **Gustawa -Konrada**, który przybiera różne wcielenia i jest różnie nazywany. Dlatego nie jest łatwo zorientować się w jego losach i związkach między dotyczącymi go wydarzeniami.

BUDOWA

Utwór jest dramatem romantycznym, zbudowanym z jednego aktu. Związek pomiędzy kolejnymi wydarzeniami jest dość luźny: rozgrywają się one w wielu miejscach, m.in. w Wilnie, Warszawie, domu pod Lwowem; część dzieje się w nieokreślonej (symbolicznej) przestrzeni i nie wynika z układu przyczynowo-skutkowego. Wiele wydarzeń toczy się na płaszczyźnie snu (oniryzm). *Dziady* są utworem synkretycznym. Mickiewicz wprowadza do tekstu dramatycznego długie monologi o charakterze lirycznym, zamieszcza też partie narracyjne (synkretyzm rodzajowy). Nie zachowuje klasycznej jednorodności stylu,

Scena I

W wigilię 24.12.23 w klasztorze bazylianów więźniowie rozmawiają o prześladowaniach spadających na młodzież litewską. Opowiadają o fatalnych warunkach w więzieniu, wywózkach na Sybir (**opowieść Jana Sobolewskiego o Janczewskim i Wasilewskim**). Żegota opowiada **bajkę o ziarnie** (przypowieść o odrodzeniu Polski). Więźniowie śpiewają motywujące do przetrwania pieśni, Konrad śpiewa **pieśń zemsty**, która budzi w nich niepokój, a gdy bohater zaczyna mieć wizję siebie jako orła prześladowanego przez kruka, towarzysze postanawiają opuścić jego celę, by odpoczął.

Scena II

Konrad wygłasza wielką improwizację – mowę do Boga, w której zarzuca mu nieczułość na krzywdę ludzką i nieszczęście; prosi o oddanie mu władzy nad ludźmi, aby mógł ich uszczęśliwić. Jest gotów zmierzyć się z Bogiem, by uzyskać jego siłę. Konrad przedstawia siebie jako twórcę równego Bogu, lecz samotnego, wśród ludzi nie znajduje zrozumienia. Bezsilny Konrad mdleje, niemal znieważając Boga.

PROMETEIZM – postawa, która oznacza troskę o ludzi kosztem własnego dobra, naśladowanie mitycznego Prometeusza, ukaranego przez bogów za pomoc ludziom.

Scena III

Ksiądz Piotr dokonuje egzorcyzmów, by wypędzić z Konrada złego ducha. W trakcie egzorcyzmów dowiaduje się o przyszłości Rollisona – grożącej mu śmierci. Konrad budzi się z opętania i dziękuje za okazane mu wsparcie, choć słowa wypowiedziane w poprzedniej scenie zostaną w jego duszy na zawsze.

Scena IV

Ewa, młoda dziewczyna, dekoruje kwiatami obraz Matki Boskiej. Modli się za dusze uwięzionej młodzieży litewskiej. Kiedy zasypia, widzi symboliczny obraz – MB daje kwiaty swojemu Synowi, a on oddaje je Ewie – na znak, że jej modlitwy zostały wysłuchane. Jeden z kwiatów (róża) prosi Ewę o dodatkową uwagę – być może jest to Konrad, będący w potrzebie.

IDEA POŚREDNICTWA – średniowieczne przekonanie, że modlitwy muszą mieć pośredników w drodze do Boga (np. świętych), aby były skuteczniejsze

Scena V

Ksiądz Piotr modli się w swojej celi i ma widzenie przyszłości Polski.

I część – dzieci zesłane są na Sybir i z ich tłumy oddziela się jedno dziecko, ucieka i zostaje liderem narodu („imię jego 44”);

II część – Polska zostaje przybita do krzyża i umiera w obecności swoich katów i świadków (zaborcy i Francja);

III część – Polska zmartwychwstaje, jest złożona z 3 zaborów, ale słaba i ślepa, potrzebująca pomocy.

MESJANIZM – ideologia romantyczna, uznająca potrzebę poniesienia ofiary dla zbawienia całej Europy przed imperialnymi zakusami. Oznacza też wiarę w przyjście mesjasza, który połączy ludzi w walce o niepodległość.

Scena VI

Senator śpi i diabły knują, jak go przestraszyć. Reżyserują sen, który wywołuje skrajne emocje:

I część – Senator jest w łasce cara, otrzymuje stanowiska, ordery, pieniądze. Wszyscy mu się kłaniają i się go boją, Senator uważa ten stan za najwyższą przyjemność.

II część – Senator traci łaskę cara – ludzie odwracają się od niego, a on czuje, że plotki i śmiech są jak robaki, które go obłażą. Ogarnia go strach.

Scena VII

Dwa polityczne towarzystwa dyskutują w salonie warszawskim – „przy drzwiach” [młodzi patrioci zmartwieni wydarzeniami na Litwie] oraz „stolikowe” [oportunistycznie nastawieni zamożni urzędnicy i literaci]. Omawiają przypadek Cichowskiego – aresztowanego chłopaka, który wypuszczony został po długoletnich torturach. Ten przypadek prowokuje rozmowę o literaturze i polityce – widać rozbieżność poglądów politycznych obu grup.

Scena VIII

W salonach Senatora odbywa się bal. Zanim Senator dołączy do zabawy, poznajemy go jako człowieka pozbawionego sumienia – aby nie oddawać długu kupcowi Kanissynowi, aresztuje jego syna. Ślepa wdowa, pani Rollison, chce zobaczyć się z uwięzionym synem, a Senator składa jej obietnicę, że go uwolni, choć zamierza go zabić. Ksiądz Piotr przepowiada szereg nieszczęść Senatorowi i jego przyjaciołom. Rollison podejmuje próbę samobójczą. Tymczasem na balu goście nienawistnie komentują zachowanie Senatora. Oskarżają go o różne niegodziwości, m. in. O wykorzystywanie kobiet.

Scena IX

Do Guślarza przychodzi kobieta, która szuka ducha ukochanego. Guślarz wywołuje duchy, przypominające przyjaciół Senatora, których spotkała śmierć zgodnie z przepowiednią Księdza Piotra. Kobieta nie znajduje ukochanego wśród zmarłych. Guślarz widzi go zdążającego na północ, ze znaków można wnioskować, że jest to Konrad.

Ustęp

Wraz z narratorem opowieści docieramy na Syberię, do Petersburga. Tam obserwować można mieszkańców, podporządkowanych carowi, nieciekawą, skopiowaną z miast europejskich architekturę i pomnik cara, który jest symbolem imperializmu. Car uczestniczy w przeglądzie wojska, który jest powodem śmierci wielu nienawykłych do mrozu żołnierzy. Narrator spotyka również Polaka, który przepowiada koniec cesarstwa rosyjskiego.

A photograph of a traditional white house with a thatched roof, set in a rural landscape. The house is surrounded by greenery, including tall grasses and flowers in the foreground. The sky is blue with scattered white clouds. The text "Pan Tadeusz" is overlaid in the center of the image.

Pan Tadeusz

Adam Mickiewicz

Cechy epoki rozszerzające interpretację

Wielka Emigracja – zjawisko przymusowej emigracji Polaków po powstaniu listopadowym (1830).

Wojna Napoleona z Cesarstwem Rosyjskim (1812).

Tradycja literatury i kultury sarmackiej, m.in. Inspiracja twórczością Jana Chryzostoma Paska, odkrytego w XIX wieku, a także Aleksandra Fredry.

Autobiografizm – miejsce akcji przypomina rodzinne strony Mickiewicza.

Bohater romantyczny – teoria specyficznej kreacji bohatera.

Geneza

Powstał w czasie pobytu Mickiewicza na emigracji w Paryżu. Utwór był wyrazem tęsknoty za ojczyzną i próbą pogodzenia skłóconych emigrantów przez przypomnienie przeszłości.

Czas powstania: 1832 – 1834.

Czas akcji: 1811-12.

Czas fabuły: sięga lat 90. XVIII wieku (lat poprzedzających Konstytucję 3 maja).

Miejsce akcji: Litwa, Nowogródzczyzna, Soplicowo i okolice.

Gatunek

EPOPEJA NARODOWA

1. Utwór pisany wierszem (trzynastozgłoskowcem).
2. Przedstawiony jest szeroki, epicki obraz narodu w ważnym dla niego momencie historycznym, na przełomie epok.
3. Utwór przedstawia szerokie tło społeczne, historyczne i obyczajowe.
4. Bohaterowie stanowią typy, nie zaś indywidualności, występuje bohater zbiorowy (szlachta).
5. Sceny zbiorowe i batalistyczne.
6. Utwór rozpoczyna się inwokacją.
7. Wysoki styl, bogactwo środków stylistycznych.

Miłość Jacka Soplicy i Ewy Horeszkówny

Odmowa Stolnika

Ślub Ewy i wojewody

Małżeństwo Jacka Soplicy i narodziny syna Tadeusza

Pijaństwo Jacka Soplicy, strata majątku

Najazd Moskali na zamek Stolnika i śmierć z ręki Jacka Soplicy

Uznanie Soplicy za stronnika Moskwy i oddanie mu zamku Horeszków

Jacek Soplica zakłada habit i wyjeżdża z Soplicowa

1789

CZAS FABUŁY

1790?

Uczta na zamku na cześć Podkomorzego

Grzybobranie, polowanie, flirty towarzyskie

Gerwazy i Hrabia rekrutują Dobrzyńskich

Spowiedź i śmierć Jacka Soplicy

Zaręczyny, koncert Jankiela, polonez

Przyjazd Tadeusza ze szkoły do Soplicowa

Wizyta Hrabiego na zamku i poznanie historii rodziny

Kłótnia na zamku

Zajazd na Soplicowo/atak Rosjan na szlachtę

Wojsko polskie przybywa do Soplicowa

1811

CZAS AKCJI

1812

Szlachta – obyczaje i charakterystyka

ZALETY SZLACHTY

PATRIOTYZM
GOTOWOŚĆ DO DZIAŁANIA
JEDNOCZENIE SIĘ W WAŻNYCH MOMENTACH
KULTYWOWANIE TRADYCJI
GOŚCINNOŚĆ
SZACUNEK DLA STARSZYCH
OPANOWANIE RZEMIOSŁA ŻOŁNIERSKIEGO

WADY SZLACHTY

KŁÓTLIWOŚĆ
PRYWATA
WARCHOLSTWO
AWANTURNICTWO
PRÓŻNOŚĆ
NAIWNOŚĆ
BRAK WYKSZTAŁCENIA

Szlachta – obyczaje i charakterystyka

ZWYCZAJE SZLACHECKIE

- ziemiański tryb życia;
- tytulatura („wielmożny”, „jaśnie pan”, herby, patenty);
- gościnność;
- wzywianie gości i domowników na obiad dzwonieniem;
- odmawianie pacierza przed posiłkiem;
- usługiwanie damom przy stole;
- nauka grzeczności;
- uczyty staropolskie (potrawy staropolskie);
- noszenie się „po polsku”;

Szlachta – obyczaje i charakterystyka

Podejmowanie poczęstunkiem chłopów na dziedzińcu;

Przestrzeganie hierarchii społecznej;

Przechadzki, zabawy, zaloty, zaręczyny, dobór par do poloneza;

Połowanie, grzybobranie, bigos;

Procesowanie się;

Pojedynki, zajazdy;

Przydomki;

Rozmowy polityczne w karczmie.

Jacek Soplica – bohater romantyczny

1. Szlachcic – Sarmata:

PALIWODA	Szybciej czyni, niż myśli.
WARCHOŁ	Oddaje się całkowicie hulaszczemu życiu, pijaństwu.
PIENIACZ	Kłótniwy, pierwszy do bitki.
DUMNY, PYSZNY	Honor ceni wyżej niż własne dobro czy rozsądek.
MŚCIWY	Zabił Stolnika za „czarną polewkę”, zaślepiony zemstą nie widział, dlaczego Stolnik broni zamku
ŚWIETNY STRZELEC I SZERMIERZ	Trafił Stolnika z bardzo kiepskiej broni, uratował Hrabiego i Tadeusza podczas polowania.
ZDOLNY DO WYŻSZYCH UCZUĆ	Kocha Ewę do swojej śmierci.
PATRIOTA	Nie zgadza się na miano zdrajcy, rezygnuje z pieniędzy i zaszczytów od Moskwy, ucieka z Litwy, by się zrehabilitować.

Jacek Soplica – bohater romantyczny

2. BOHATER ROMANTYCZNY:

NIESZCZĘŚLIWIE ZAKOCHANY	Miłość do Ewy Horeszkówny jest nieszczęśliwa z powodu sprzeciwu Stolnika.
SAMOTNY	Po zabiciu Stolnika stroni od ludzi i ucieka z Litwy, cała szlachta litewska odsuwa się od niego.
INDYWIDUALISTA	Cieszy się uznaniem całej okolicy, „rządzi kreskami” na sejmikach, charyzmatyczny lider.
BUNTOWNIK	Buntuje się przeciw niemożności zrealizowania uczuć, posuwa do morderstwa.
POSTAC TRAGICZNA	Po morderstwie musi pozostawać w ukryciu, nie wychowuje swego syna, jest winny śmierci żony.
ROZDARTY WEWNĘTRZNIE	Musi wybierać pomiędzy życiem z rodziną i piętnem zdrajcy a próbą rehabilitacji.
REZYGNUJE Z INDYWIDUALNOŚCI NA RZECZ DOBRA WSPÓLNEGO	Staje się anonimowym zakonnikiem, przyjmuje imię Robak na znak tego, że jest jednym z wielu i akceptuje marność swego życia, przygotowuje powstanie.

Tło akcji:	<ul style="list-style-type: none"> - Zachód słońca – koniec dnia pracy dla chłopstwa, powrót gości z przechadzki; - Sad – Hrabia spostrzega Zosię;
Komentarz do przeżyć ludzi:	<ul style="list-style-type: none"> - Po wieczornej kłótni na zamku ludzie są smutni – słotny poranek; - Po zajeździe Soplicowa – dzień wstaje chłodny, a wschodzące słońce „krwawo się czerwieni”;
Epizod akcji:	<ul style="list-style-type: none"> - Po bitwie z Moskalami burza uniemożliwia Rosjanom dotarcie do Soplicowa;
Ukazanie piękna kraju (idealizacja):	<ul style="list-style-type: none"> - Opis puszczy litewskiej; - Opis nieba;
Mitologizacja miejsca:	<ul style="list-style-type: none"> - Opis matecznika.

Rola przyrody

Symbole

1. Portrety na ścianach dworku soplicowskiego i zegar z kurantem „Mazurek Dąbrowskiego” – odzwierciedlają ostatnie lata Rzeczypospolitej, tęsknotę za ojczyzną, lata insurekcji kościuszkowskiej czyli słuszną ideę odzyskania niepodległości, patriotyzm Sopliców.
2. Tabakiera księdza Robaka – heroizacja generała Dąbrowskiego.
3. Kometa – zapowiada ciekawe czasy, pełne niezwykłych opowieści, może być metaforą pragnienia nadejścia mesjasza (jak gwiazda betlejemska).
4. Staropolski serwis – symbol obfitości i bogactwa, różnorodności kultury polskiej szlachty.
5. Melodie wygrywane przez Jankiela na cymbałach – zachęta do czynnej walki, jak za czasów końca XVIII wieku.

A painting depicting a man in a dark, heavy coat standing on a rocky outcrop, looking out over a vast, misty landscape. The man is silhouetted against the lighter background. The landscape features rolling hills, a small island with trees, and a body of water. The overall mood is contemplative and dramatic.

Kordian

Juliusz Słowacki

Geneza

Powstawał w czasie pobytu Juliusza Słowackiego w Szwajcarii (1833-35). Dzieło było tworzone pod wpływem sporu ideowego pomiędzy Słowackim i Mickiewiczem – niezgody na wizję historii w III cz. „Dziadów”.

GATUNEK: DRAMAT ROMANTYCZNY

1. Nieregularna budowa.
2. Otwarta kompozycja.
3. Synkretyzm.
4. Niejednorodność stylistyczna
5. Niesceniczność

	CZAS	MIEJSCE
Przygotowanie	1799/1800	Karpaty
Akt I	1825	Wiejski dworek
Akt II	1826?	Londyn, Dover, Włochy, Watykan, Mont Blanc
Akt III	?- 1829	Warszawa

NAJWAŻNIEJSI BOHATEROWIE

Kordian/Podchorąży	główny bohater; w akcie I to 15-letni młodzieniec, w akcie III – spiskowiec; poeta
Grzegorz	sługa i opiekun Kordiana, były żołnierz
Laura	ukochana Kordiana
Wioletta	kobieta, z którą Kordian miał romans
Papież	postać wzorowana na papieżach Leonie XII i Grzegorzu XVI
Prezes	uczestnik spisku przeciw carowi; miał krytyczny stosunek wobec podejmowania radykalnych działań; postać wzorowana na J.U. Niemcewiczu
Car	car Mikołaj I
Doktor	szatan odwiedzający Kordiana w szpitalu psychiatrycznym
Wielki Książę	wielki książę Konstanty, brat cara, oficjalny dowódca wojsk Królestwa Polskiego

AKT 1

Kordian leży pod lipą i rozmyśla o braku celu życia i możliwości samobójstwa. Służący Grzegorz opowiada mu 3 historie, które mają skłonić go do myślenia i poszukiwania swego celu, ale Kordian nie czuje motywacji. Na dodatek Laura – jego miłość – zdaje się nie traktować go poważnie. Kordian strzela sobie w głowę (gest Wertera).

Akt 2

Kordian podróżuje po Europie i z każdego miejsca wnosi naukę o mechanizmach rządzących ludźmi: pieniądze, wielkość, zdrada.

Kordian jest rozczarowany swoimi odkryciami. Udaje się na szczyt Mont Blanc i tam doznaje oświecenia. Chce wrócić do Polski, by wypełnić swój cel – obronę ojczyzny.

WINKELRIEDYZM – wezwanie do czynu militarnego, poświęcenia bez oczekiwania na cud zesłania mesjasza

Akt 3

Kordian bierze udział w spisku i planuje zabić cara. Niewielu ludzi chce z nim współpracować, pozostali raczej chcą ułożyć się z carem. Kordian udaje się do komnaty cara, ale jego lęki przeszkadzają mu w zdecydowanym czynie. Zostaje uwięziony i zamknięty w szpitalu dla wariatów. Tam staje twarzą w twarz z wątpliwościami. Dramat kończy scena nierozstrzygająca – nie wiemy, czy Kordian ginie, czy zostaje ocalony.

Kordian – bohater romantyczny

NIESZCZĘSLIWA MIŁOŚĆ	Zakochany w Laurze, która go odrzuca
PRÓBA SAMOBÓJSTWA	Brak sensu życia, nieszczęśliwa miłość, gest werterowski
CHOROBA WIEKU	Brak celu życia, poczucie niespełnienia
TRAGIZM	Zostaje pokonany przez Strach i Imaginację, nie wypełnia zamierzonego celu
PATRIOTYZM	Jest gotów poświęcić swoje życie dla ojczyzny
INDYWIDUALIZM	Ma poczucie nieprzeciętności „posąg człowieka”
TAJEMNICZOŚĆ	Nie znamy jego przyszłości, przeszłość jest pełna luk

OCENA POWSTANIA LISTOPADOWEGO

Juliusz Słowacki podkreśla znaczenie powstania listopadowego, widzi w nim wielką szlachetną ideę oraz zapał i chęć poświęcenia się spiskowców. Poszukuje więc odpowiedzi na pytanie o przyczyny klęski powstania.

Nieudolność przywódców

W *Przygotowaniu* (akcja rozgrywa się w noc sylwestrową 1799 r.) diabły tworzą narodowi polskiemu przywódców. Z diabelskiego kotła wyłaniają się przywódcy wojskowi i duchowi narodu, ale są to wodzowie z piekła rodem: Chłopicki – stary, niezdolny do walki, izolował powstańców, Czartoryski – dyplomata, człowiek godny mimo czarów, ale nie na czasy wojenne, Skrzynecki – nieudolny dowódca, zamiast walczyć – cofał się, Niemcewicz – poeta minionej epoki, nie do boju, starzec, Lelewel – historyk, teoretyk, skłonny do jałowych rozważań, Krukowiecki – ostatni przywódca powstania, zdrajca.

Brak programu

Spiskowcy spotykający się w podziemiach katedry zachowują zasady konspiracji, są zamaskowani, używają haseł, odrzucają program Kordiana jako nieetyczny, nie oferują jednak niczego innego.

Izolacja powstańców

Lud gromadzi się na placu Zamkowym, by obejrzyć koronację cara Mikołaja I na króla Polski. Wśród tłumu słychać szmer niezadowolenia, brakuje impulsu, by ludzie stanęli do walki. Pojawia się Nieznajomy, który uspokaja ludzi, każe im rozejść się do domów, śpiewa „Pijcie wino! Idźcie spać!”, zapewnia, że sami powstańcy zajmą się walką.

Niedojrzałość powstańców

Powstańcy są niedojrzali psychicznie i moralnie – ich symbolem jest Kordian.

Grób Agamemnona

Juliusz Slowacki

Skarbiec Arteusza, druga połowa II tysiąclecia p.n.e.

Był on królem Argolidy, krainy, w której ważnymi ośrodkami miejskimi były: Argos, Mykeny, Tirnys, Midea. Dowódca wojsk greckich pod Troją. Podczas napadu na jedno z pobliskich miast porywa Chryzeidę - kapłanki Apolla. Rzuca on na wojska greckie zarazę.

Skonfliktowany w czasie wojny z Achillesem, któremu zabrał brankę Bryzeidę.

Podczas podróży na wschód w 1836 r. Słowacki odwiedził zrujnowany grobowiec Agamemnona.

Podłożem historycznym do interpretacji utworu jest powstanie listopadowe (1830).

Elementy kultury starożytnej (symboliki, mitologii, historii, obyczajowości, literatury) wykorzystywane do mówienia nie wprost o problematyce współczesnej.

Zastosowanie kostiumu antycznego ma na celu podniesienie rangi tematu i zwykle nadaje wypowiedzi uniwersalny charakter. Pozwala na snucie analogii między historią a współczesnością i ukazywanie powszechnych praw rządzących człowiekiem i społecznością.

Rysunek grobu Agamemnona autorstwa Juliusza Słowackiego

GRECJA

symbolika historyczna	jej interpretacja
Termopile	zwycięstwo moralne, najwyższe poświęcenie, walka do końca bez szans na zwycięstwo, wierność zasadom honoru nakazującym zwyciężyć albo zginąć
symbolika stroju, wyglądu	jej interpretacja
nagość	piękno duchowe, czystość moralna, piękno i prawda, wcielenie doskonałości, przedkładanie dobra wspólnego ponad własny los

POLSKA

symbolika historyczna	jej interpretacja
Cheronea	kłęska, hańba, pogrzebana szansa na przeciwstawienie się okupantom, sprzeniewierzenie się dewizie „tryumf albo zgon”
symbolika stroju, wyglądu	jej interpretacja
czzerwony kontusz czerep złoty pas	tradycja sarmacka, wady szlachty, np. egoizm klasowy, wyzysk chłopów, ograniczenie umysłowe
koszula Dejaniry	zgubne, powierzchowne przywary, np. prymitywna rubaszność
symbolika zwierząt	jej interpretacja
paw	duma, pycha, megalomania

Wnioski - diagnoza przyczyn upadku powstania listopadowego:

- brak heroizmu i determinacji Polaków w walce, zdolności do poświęcenia życia;
- brak jedności narodu;
- wady szlachty dotyczące zachowania, charakteru, umysłowości;
- brak wiary w odzyskanie niepodległości.

Wizja przyszłej Polski:

- wyzwolenie się z pęt zgubnej tradycji, odrzucenie złych aspektów sarmackiej przeszłości;
- demokratyzacja życia społecznego (klasowa interpretacja metafor dusza anielska i czerep rubaszny jako peryfraz chłopów i szlachty);
- odrodzenie się silnego, jednolitego organizmu państwowego;
- zmartwychwstanie narodu zahartowanego w burzach dziejowych;
- ujawnienie zalet charakteru narodowego Polaków (duszy anielskiej), ale i rozwój intelektualny.

Testament mój

Juliusz Słowacki

Powstaje na przełomie 1839/40 roku.

Jest to poetycki testament – stojąc w obliczu śmierci poeta dokonuje rozrachunku.

Pożegnanie ze światem – wiersz ma charakter elegijny, żałobny.

PL przekonuje o swoim wyjątkowym statusie poety oraz podkreśla samotność, na którą skazał go los – zarówno za życia, jak i po śmierci.

Nakaz poświęcenia dla ojczyzny – wizja tonącego statku [jak w *Kazaniach sejmowych* Piotra Skargi] – PL tonie wraz z nim.

„Kamienie przez Boga rzucone na szaniec” – motyw obrońców ojczyzny.

A promotional image for the opera 'Balladyna' by Juliusz Słowacki. It features two women in historical, light-colored, long-sleeved dresses. The woman on the left has long, dark, wavy hair and a surprised expression. The woman on the right has blonde, wavy hair and is holding a dark basket filled with red grapes. The background is a plain, light-colored wall.

Balladyna

Juliusz Słowacki

Geneza

Napisana w 1934 roku, wydana 5 lat później. Napisana po upadku powstania listopadowego, w atmosferze klęski, na emigracji.

Powstał na kanwie ballady „Maliny” A. Chodźki, gdzie konkurs zbierania malin miał rozstrzygnąć, którą dziewczynę poślubi bogaty pan. Z lasu wróciła jedna dziewczyna, a na brwi miała czerwoną plamę. Małżeństwo było szczęśliwe, dopóki syn bohaterki nie zrobił pieszczatki z gałązki wierzby rosnącej w lesie, która wyśpiewała historię morderczyni. Po usłyszeniu pieśni bohaterki padła martwa.

GATUNEK: TRAGEDIA (DRAMAT ROMANTYCZNY)

5 aktów + epilog

Wątek tragiczny – wybory pomiędzy dążeniami indywidualnymi a zasadami moralnymi, losem, prawem.

Czas akcji: 4 dni

Miejsce akcji: okolice jeziora Gopło

▶ POSTACIE REALISTYCZNE

▶ Bohaterowie główni:

Balladyna – tytułowa bohaterka utworu, córka biednej wieśniaczki, siostra i morderczyni Aliny, późniejsza żona hrabiego Kirkora;

Kirkor – hrabia, właściciel zamku, późniejszy mąż Balladyny; **szlachetny, szanuje prawo, nie jest żądny władzy, lecz chce przekazać ją w prawowite ręce (czyli posiadaczowi korony).**

▶ Bohaterowie poboczni:

Alina – siostra Balladyny, zamordowana przez nią z zawiści, córka ubogiej wdowy, wesoła, uczciwa, szczerą;

Wdowa – matka Aliny i Balladyny (nie wiadomo, kto jest ich ojcem), **oddana córkom, marzy dla nich o dobrych małżeństwach, ale faworyzuje Balladynę; uboga, prosta wiejska kobieta; wypędzona przez córkę z zamku oślepnie, ale nawet na torturach nie wyda jej imienia i umrze, milcząc;**

Pustelnik – dawny król **Popiel III, pozbawiony tronu przez swego brata Popiela IV;** przywiązany do tradycji, patriota; miał trójkę dzieci, które zginęły podczas najazdu Popiela IV; **obwinia się o sytuację kraju, gdyż zabrał ze sobą i ukrył koronę Popielów;**

Kostryn – pomocnik Balladyny, początkowo sługa, a później współtowarzysz zbrodni;

Filon – pasterz zakochany w Alinie;

Gralon – posłaniec Kirkora, zabity przez Balladynę i Kostryna.

▶ POSTACIE FANTASTYCZNE

Goplana – królowa jezioro Gopło, nimfa wodna, **zakochana w Grabcu,** narzeczonym Balladyny; aby usunąć z drogi rywalkę, wysłała Kirkora do chaty wdowy, co **doprowadza do całego szeregu zbrodni;**

Skierka i Chochlik – wesołe, psotne duszki leśne służące Goplanie; Chochlik jest leniwy i narzeka, że ma nadmiar pracy.

▶ Postać z pogranicza realizmu i fantastyki:

Grabiec – narzeczony Balladyny, **zamieniony przez Goplanę w wierzbę** za karę za jego niewierność (**w tej postaci jest świadkiem zabicia Aliny**), później **w króla dzwonkowego,** a w końcu **zamordowany przez Balladynę;** to leń, pijak, uwodziciel, lubi się bawić, stroni od obowiązków.

ALINA –
pierwsze
morderstwo
LAS,
MALINY

GRALON –
wspólne
morderstwo,
dokonane z
Kostrynem

GRABIEC –
morderstwo w
poszukiwaniu
korony Popiela

PUSTELNIK –
zabity przez
Kostryna na
rozkaz
Balladyny

KIRKOR –
zgładzony
przez
wojska
Balladyny

KOSTRYN –
otruty chlebem
przez Balladyne

Hrabia Kirkor przybywa do chaty Pustelnika po radę w sprawie wyboru żony i dowiaduje się, że jest to król Popiel III, pozbawiony korony przez swojego brata, Popiela IV. Nimfa Goplana kocha wiejskiego chłopca Grabca, który woli Balladyne – każe więc Skierce przyprowadzić Kirkora do chaty wdowy i sprawić, by zakochał się w jej córce. Skierka nie mówi, w której, więc Kirkor zakochuje się w obu; duszki sugerują konkurs w zbieraniu malin, który wskaże mu żonę. Balladyna zabija Alinę, na jej czole ukazuje się krwawe znamię. Zostaje żoną Kirkora, źle traktuje matkę. Goplana przemienia Grabca w króla dzwonekowego, daje mu koronę Lecha – symbol władzy – i wysyła go na ucztę do zamku Kirkora. Balladyna wyrzuca matkę z zamku w czasie burzy (piorun oślepią staruszkę). Potem morduje Grabca i zabiera koronę. Przerażona Goplana odlatuje na północ z żurawiami. Kirkor walczy o odzyskanie władzy przez Popiela III, ale on zostaje zamordowany przez Balladyne i jej kochankę – Kostryna. Ten zabija też Kirkora, a potem Balladyna zabija jego. Zgodnie z prawem nowa królowa musi jako sędzia osądzić sprawców wszelkich zbrodni. Wydaje wyrok śmierci sama na siebie (za zabójstwo Aliny, Kirkora i matki). Glinie od pioruna.

	Alina	Balladyna
Wygląd	Cudny jasny warkocz, różana cera, fiołkowe oczy.	Piękna jak siostra. Błada, alabastrowa cera, ciemne oczy i włosy.
Konkurs i natura	Bez trudu znajduje maliny, garną się do niej ptaki, przyroda ją kocha.	Nie może znaleźć malin, ptaki się przed nią chowają, przyroda jej nie lubi, boi się jej.
Miłość i etyka	Marzy o szczerej, czystej miłości, bogactwo nie ma dla niej znaczenia.	Miłość nie jest dla niej ważna, chce wyjść za mąż dla awansu społecznego i władzy; zdradza Kirkora z Grabcem i Kostrynem (jest w ciąży zapewne z Grabcem).
Stosunek do matki i siostry	Troszczy się o matkę, wyręcza ją w pracach, nie wyobraża sobie pozostawienia staruszki w chacie. Kocha siostrę, choć jej nie rozumie. Gdyby została panią, zabrałaby ją do zamku. Zna słabości Balladyny – droczy się z nią w lesie.	Nie lubi matczynej paplaniny i troskliwości; jest oschła. Jako żona Kirkora nie zadbała ani o ubiór matki, ani o to, by ją nakarmiono. Chciała ją zamknąć w wieży, bo się jej wstydziła. Ostatecznie wyparła się matki i wyrzuciła ją z zamku. Widziała mękę ślepej staruszki, która nie chciała wyjawić imienia wyrodnej córki, żeby nie narazić jej na słuszną karę. Mimo to nie przyznała się do winy. Nienawidziła siostry, ale udawała, że ją kocha, traktowała ją z lekceważeniem, zabiła ją, by zdobyć Kirkora.
Główne cechy	Słodycz, piękno, dobro, cnotliwość, pracowitość, naiwność, troska o innych.	Lenistwo, egoizm, ambicja, „czarne serce”, nieprzejmowanie się normami etycznymi, posługiwanie się kłamstwem (zmyślona historia o królewskim pochodzeniu, ucieczce siostry), bezwzględność, kierowanie się własnymi pragnieniami, niewierność, rozwiązłość.

► Motyw władzy

Balladyna to utwór o żądzy władzy oraz sile zła tkwiącego w ludzkiej naturze. Tytułową bohaterka chce za wszelką cenę wyrwać się z nędzy. **By zostać żoną księcia, nie zawaha się zabić siostry.** Gdy to osiągnie, nie wystarczy jej już tytuł. Pragnie nieograniczonej władzy i dlatego nie korzysta z możliwości wskrzeszenia siostry, choć dręczą ją wspomnienia popełnionej zbrodni. **Sprzymierza się ze zdrajcą i łotrem Kostrynem,** wielokrotnie jeszcze popełnia zbrodnie, by usunąć wszystkich, którzy mogą jej przeszkodzić. **Lawina tragicznych wydarzeń nie daje się łatwo zatrzymać.**

Symbolem prawowitej władzy jest w *Balladynie* złota korona – pobłogosławiona ręką Dzieciątka Jezus. Towarzyszyła ona narodzinom narodu i czasom jego rozkwitu. Kiedy brat Popiela III pozbawił go władzy i włożył na głowę fałszywą koronę, na kraj spadły nieszczęścia. Pozostawała w ukryciu, dopóki nie pojawił się szlachetny rycerz, mogący walczyć o utraconą władzę – książe Kirkor, który staje po stronie wygnanego króla i przysięga mu pomoc. **Korony (symbol władzy) Lecha nie może nosić zbrodniarz, więc w *Balladynę* trafia piorun (symbol sprawiedliwej, nieuchronnej kary).**

► Wina i kara

Dramat Słowackiego ukazuje świat, w którym rządzi Boska sprawiedliwość. **Popętnione przez bohaterkę zbrodnie zostają ukarane.** Morderstwo łamie porządek przyrody, a jednocześnie wyzwala kryjącą się w niej karzącą siłę. Podobnie jak biblijny Kain, który zabił brata, **Balladyna ma na czole znak zabójczyni siostry – niezmywalne znamię.** Krwawa plama przybrała kształt maliny. Balladyna boi się tego piętna, by je ukryć, nosi na czole czarną wstęgę. Tłumaczy, że to ślad owoców, jakie zbierała w lesie. Sumienie nie daje jej jednak spać spokojnie. Wizyta u Pustelnika uświadamia jej, że owo piętno jest zewnętrznym wyrazem jej wewnętrznego niepokoju. Aby uniknąć kary i pozbyć się wyrzutów sumienia, Balladyna zabija Pustelnika. Potem dopuszcza się kolejnych zbrodni. Pod koniec utworu **Balladyna dojrzewa jednak do uznania konieczności ukarania każdej winy.** Trzykrotnie wydaje wyrok śmierci na samą siebie – w konsekwencji czego razi ją piorun. **Piorun jest symbolem kary.** Okazuje się, że **zasady moralne są silniejsze od najpotężniejszego króla, a nad władzą świecką jest jeszcze władza Boska.** Śmierć Balladyny to zasłużona kara. Jest efektem działań Goplany, ale **świadczy o sprawiedliwości Boga i natury,** pokazuje, że taki los czeka każdego władcę, który im się przeciwstawi.

► **Motyw matki**

Uboga wdowa, która mieszkała w biednej chacie razem z dwiema córkami – Aliną i Balladyną – jest jedną z postaci tragicznych w utworze. To ona zaproponowała zawody w zbieraniu malin, gdy w chacie pojawił się Kirkor. Uwierzyła Balladynie, że Alina uciekła. Po ślubie córka zabrała ją na zamek, ale wstydziła się jej, gdyż zdradzała ich niskie pochodzenie. Zamykała ją w zamkowej wieży, nie pozwalała też spotykać się z kobietami ze wsi. Balladyna potrafiła zachować się wobec matki okrutnie – wyrzuciła ją z zamku na burzę, gdy ośmieliła się pojawić na uczcie. Wdowa próbowała się zabić z rozpacz, ale została tylko oślepią pionem. Skarżyła się na swój los, ale nikomu nie chciała wyznać imienia wyrodnej córki. Ani Pustelnikowi, ani podczas tortur. Zmarła w męczarniach. Kochała córkę nade wszystko i chciała ją chronić, nie mogła pozwolić na skrzywdzenie swojego dziecka. Matka symbolizuje tu cierpienie i miłość macierzyńską, bezinteresowną, często nielogiczną.

Nie-boska komedia

Zygmunt Krasiński

Geneza

Na powstanie wpłynęły:

- poglądy ojca, niechętnego powstaniom;
- obserwacja krwawo stłumionego powstania tkaczy lionńskich w 1831 r. – ukazującego różnice klasowe;
- zainteresowania poety historiozofią (filozofią dziejów).

1833 – 35r., napisany w Paryżu

Miejsce akcji: dom Męża i Żony, góry, szpital wariatów, cmentarz, Okopy Świętej Trójcy, obóz rewolucjonistów.

Czas akcji: przyszłość (?)

Gatunek: dramat romantyczny

Znaczenie tytułu

Dante Alighieri – „**Boska Komedia**” – bohater wędrował po zaświatach, obserwując naturę ludzką poddaną pewnym stereotypowym ujęciom i symbolice chrześcijańskiej.

Boska – bo zaświaty i świat oraz ludzie to koncepcja Boga, jego dzieło, nawet jeśli niedoskonałe.

Komedia – zakończenie pozytywne, dające nadzieję.

Nie-boska komedia – tytuł nacechowany ironią.

Część I

Mąż w trakcie ślubu przeklina siebie, jeśli zdradzi swoją żonę. Niestety już w nocy, w trakcie odwiedzin ducha **Dziewicy**, rozumie, że popełnił błąd. Boi się, że życie w małżeństwie oddali go od poezji. **Żona** dostrzega jego obojętność i popada w szaleństwo, przeklina swojego **syna Orcia**, nakzaując mu być poetą. Mąż idzie na spotkanie z Dziewicą na cmentarz i odkrywa prawdę – jest ona odrażającym duchem. Kiedy wraca, odkrywa, że żona została odwieziona do domu wariatów, gdzie umiera.

Część II

Orcio, syn Hrabiego, zwierza się ojcu, że często widuje ducha matki.

Hrabia zrozpaczony usiłuje przekonać Boga, by nie odbierał mu chorego dziecka. Orcio choruje na oczy i miewa wizje poetyckie, co jest przekleństwem zesłanym na niego za sprawą matki.

Hrabia otrzymuje zachętę od czarnego orła, by podjął walkę – zastanawia się, co będzie w trakcie walki z Orciem.

Część III

W obozie rewolucjonistów zebrani oczekują lidera – **Pankracego**. Rewolucjoniści mają poglądy i zamiary antyziemiańskie i antychrześcijańskie.

Pankracy umawia spotkanie z **Hrabią Henrykiem**, którego podziwia i który jest przywódca zjednoczonej arystokracji. Hrabia ogląda uczestników rewolucji i nie widzi szans na realizację haseł, które głoszą. Hrabia i Pankracy w rozmowie prezentują swoje racje, które wydają się nie do pogodzenia.

Część IV

W zamku Świętej Trójcy zgromadzeni arystokraci postulują układy z rewolucjonistami, ale Hrabia odmawia. Przeczuwa przegraną, ale nie chce się poddać. Orcio przepowiada przegraną i widzi duchy, każące przodków Hrabiego za wyzyskiwanie ludu.

Orcio umiera od kuli; arystokraci buntują się przeciwko Hrabiemu.

Pankracy skazuje na śmierć pojmanyh arystokratów. Szuka Hrabiego, ale ten popełnił wcześniej samobójstwo. Pankracy ma wizję głowy Chrystusa w cierniowej koronie.

HRABIA HENRYK – CHARAKTERYSTYKA

Hrabia Henryk żeni się z Marią. Z ich związku rodzi się syn Orcio. W trakcie przygotowań do chrztu chłopca Mąż opuszcza Żonę i podąża za widmem Dziewicy. Zjawa prowadzi go w góry i dopiero tam ujawnia przed nim swoje prawdziwe oblicze – jest upiorem, tworem szatana. Hrabia Henryk odczuwa pokusę samobójstwa, chce rzucić się w przepaść. Przed tym czynem ratuje go fakt, że właśnie w tym momencie syn przyjmuje sakrament chrztu. Maria przeklina syna – chce by stał się poetą, ponieważ uważa, że tylko wtedy ojciec będzie go kochał.

Mąż wraca do domu, ale jest już za późno na uratowanie małżeństwa. Maria jest w domu wariatów, modli się, by zostać poetką – słyszy głosy, ma wizje. Umiera.

Hrabia Henryk opiekuje się Orciem. Pomimo troskliwości, z powodu choroby, chłopiec traci wzrok. Rady lekarzy nie pomagają. Ojciec zdaje sobie sprawę, że jest to cena za dar poezji.

Trzecia część dramatu rozgrywa się w obozie rewolucjonistów. Hrabia Henryk staje na czele obrony Okopów Świętej Trójcy. Jego przeciwnikami są rewolucjoniści. Hrabia krytykuje ich cele i założenia, poznaje ideały rewolucjonistów podczas wizyty u Pankracego – dowódcy rewolucjonistów. Arystokraci okazują się tchórzami i poddają obóz. Hrabia Henryk popełnia samobójstwo, rzuca się w przepaść.

	Obóz rewolucjonistów	Obóz arystokratów
przedstawiciele	chłopi, lokaje, pomywaczki, rzeźnicy, robotnicy, mieszczenie, Żydzi	hrabiowie, baronowie, książęta
przywódcy	Pankracy – jedyny godny uznania wśród rewolucjonistów, chce ocalić hrabiego Henryka, innych skazuje na śmierć	Hrabia Henryk – jedyny honorowy wśród arystokratów, woli zginąć niż poddać się, złamać złożoną przysięgę
cele	<ul style="list-style-type: none"> • deklarowane: wolność, równość • rzeczywiste: zemsta, żądza krwi, użycie, zamiana ról • osobiste: zniszczenie chrześcijaństwa (Przechrzyty, Leonard), kariera (Bianchetti) 	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie starego porządku
charakterystyka	<ul style="list-style-type: none"> • rozwiązłość, użycie • żądza krwi, pragnienie zemsty • dzieci proszą o głowę arystokraty • ludzie tańczą wokół szubienicy • odwrócenie wartości • satanizm 	<ul style="list-style-type: none"> • pragną jedynie ocalić własne życie, tchórze, pozbawieni honoru, gotowi nawet do podłości • Pankracy krytykuje ich za okrucieństwo, obłudę, rozpustę, wyzyskiwanie poddanych • Hrabia broni ich, przypominając, że bronili ojczyzny, rozwijali kulturę, tworzyli cywilizację, jednocześnie wie, że charakteryzuje ich brak godności

Cyprian Kamil Norwid

Wybrane wiersze

CYPRIAN NORWID
1821 - 1883

BYŁ PIĘKNO NACIŁO, NEST BY ŻYWIŁO
BYŁO PRACY-PRACĄ, NEST BYŁO ŻYWIŁO
BYŁO ŻYWIŁO, NEST BYŁO ŻYWIŁO

Bema pamięci...

Wiersz "Bema pamięci żałobny rapsod" poświęcony jest pamięci gen. Józefa Bema, bohatera powstania listopadowego. Norwid nie opisuje prawdziwego pogrzebu Bema, ale przedstawia poetycką wizję pogrzebu, stworzoną na kształt pogrzebów dawnych wodzów germańskich lub słowiańskich. Żałobny orszak idzie bardzo długo niosąc rekwizyty, w końcu dochodzi do grobu, w który nie składa ciała bohatera. Jest to symbol przetrwania ideałów Bema - walki o niepodległość. Owa idea pozostaje nieśmiertelna dopóki "Serca zemdlałe ocucą - pleśń z oczu zgarną narody...". Następuje cudowne zwycięstwo ducha Bema nad pogrążonym światem, oddane w aluzji do biblijnej opowieści o zdobyciu Jerycha.

Do obywatela Johna Brown

W 1869 roku głośna stała się sprawa egzekucji Johna Browne'a, amerykańskiego farmera, bojownika w walce o wyzwolenie Murzynów. Rząd Stanów Zjednoczonych skazał go na śmierć. Wyrazem protestu Norwida stały się wiersze "Do obywatela Johna Browne'a" oraz "John Brown". Wiersz "Do obywatela Johna Browne'a" ma charakter listu. Pośłańcem jest mewa. Norwid pisząc wiersz nie wie czy dotrze on do adresata przed śmiercią. Pojawia się motyw powątpiewania czy zostanie Stany Zjednoczone jako państwo wolnych ludzi, bo śmierć Browne'a jest zaprzeczeniem wolności. Stany Zjednoczone, o które walczył Kościuszko, ojczyzna Waszyngtona splamiła się taką egzekucją. Pojawia się motyw przyszłości, w której "syn kata" - następne pokolenie również nie będzie pokoleniem ludzi dobrych, prawych i uczciwych. Zapowiedź prześladowań Murzynów. "Noc idzie - czarna noc z twarzą Murzyna". W ostatnich słowach utworu:

"Bo pieśń nim dojrzy, człowiek nieraz skona

A niżli skona pieśń, naród pierw wstanie"

Dźwięczy nuta nadziei, że poezja może przetrwać historię i budzić do walki narody. Ale zanim wielka idea Browna zostanie przez innych pojęta, wielu jej obrońców zginie.